Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Lausunto

30.1.2023

VN/34446/2022
VN/34446/2022-TEM-25

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

TEM lausunto TyV Tulevaisuusselonteko Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen VNS 16/2022 vp

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen (VNS 16/2022 vp).

Työ- ja elinkeinoministeriö on ollut aktiivisesti mukana valmistelemassa selontekoa ja katsoo, että selonteon muutostekijät, epävarmuudet ja skenaarioista riippumattomat välttämättömät toimenpiteet ovat hyvin valittuja ja skenaariot loogisesti johdettuja. Toimenpiteiden vaikutukset ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ilmenevät yleensä pitkällä aikavälillä, joten toimet ja varautuminen mahdollisiin erilaisiin tulevaisuuksiin on aloitettava nyt.

Selonteon ensimmäisessä osassa työllisyyden, työvoiman saatavuuden ja työelämän kehittämisen merkitys sekä eriarvoistumiskehitykseen vaikuttavat seikat tulevat hyvin huomioiduksi sekä muutostekijöiden että välttämättömien toimenpiteiden kuvauksissa.

Tulevaisuusvalmiuksien kehittäminen luvussa käsitellään skenaarioista riippumattomia toimia, joiden toteutuminen on kriittistä Suomen menestykselle.

Selonteossa talouskasvu nähdään keskeisenä aineellisen ja vaurauden ja hyvinvoinnin lähteenä ja siinä työn merkitys kokonaisuudessaan; riittävän korkea työllisyysaste ja työn tarjontatekijät kuten osatyökykyisten, vaikeasti työllistyvien, maahanmuuttajien ja osa-aikaisten työntekijöiden työllistymismahdollisuuksien lisääminen on olennaista. Näihin työllisyyttä edistäviin tekijöihin TEM:n toimenpiteillä pyritään vaikuttamaan.

Tulevaisuuden kehityksen suunnista riippumatta työvoiman osaamista tulee ylläpitää ja kehittää. Turvallinen ja terveellinen työ ja työhyvinvointi tulee varmistaa, vaikka työ, työelämä ja ihmisten työkyky muuttuvat. Työ- ja toimintakykyä ylläpitävät ja parantavat toimet ovat avainasemassa myös eriarvoisuuden lisääntymisen ja syrjäytymisen ehkäisyssä.

Suomen työikäisten määrä vähenee ja väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työmarkkinoillamme on suurin pula korkeasti koulutetusta työvoimasta. Globaali kilpailu osaavasta työvoimasta kiristyy ja samaan aikaan kilpailua työvoimasta käydään myös omien alueidemme, kaupunkien ja yritysten välillä työvoimapulan ja kohtaanto-ongelmien paineessa. Nämä ovat työ- ja elinkeinoministeriön tärkeitä politiikka-alueita.

Ne toimenpiteet, joita jo nyt tehdään osaavan työvoiman houkuttelemiseksi Suomeen, työperäisen maahanmuuton tukemiseksi mutta myös paluumuuttajien ja Suomessa jo olevan ulkomaisen työvoiman ja opiskelijoiden integroimiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan, ovat ensiarvoisen tärkeitä ja niitä tulee edelleen parantaa. TEM:n ja OKM:n koordinoimalla Talent Boost –ohjelmalla pyritään juuri tähän.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address** Työ- ja elinkeinoministeriö	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
PL 32 00023 Valtioneuvosto	Aleksanterinkatu 4 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 1606 2160 +358 9 1606 2160	kirjaamo.tem@gov.fi www.tem.fi

Selonteossa ei oteta aseteta numeerisia tavoitteita työllisyysasteelle tai muille työmarkkinoiden toimivuutta edistäville tekijöille tuleville vuosille. Selvää kuitenkin on, että oikean suuntaisesta työllisyysasteen kehityksestä huolimatta – joulukuun työllisyysasteen trendi on 74,5 % - edellä mainittujen, työn tarjontaan liittyvien välttämättömien toimien ohella tarvitaan monipuolisia toimenpiteitä myös tuottavuuden parantamiseksi, investointien, t & k-toimien ja yritysten kilpailukyvyn vahvistamiseksi. Työikäisen määrän vähenemisen vuoksi Suomen talouskasvun ennustetaan muodostuvan yksinomaan tuottavuuden kasvusta. Nämä asiat on selonteossa kattavasti huomioitu. Tavoitteita ja toimenpiteitä lyhyemmällä aikavälillä on tuotu esiin Kasvua ja työtä - Työ- ja elinkeinoministeriön virkamiespuheenvuoro ensi hallituskauden haasteista ja ratkaisuista (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164501).

Muutostekijöitä kuvaavassa *Työn murros* –luvussa (3.3.3) kerrotaan hyvin, miten moni ilmiö tai globaali kehityskulku vaikuttavat työn muuttumiseen ja miten merkittävät työn murroksen seuraukset voivat olla ammattirakenteisiin, koulutus- ja osaamisvaatimuksiin. Työ- ja osaamis/koulutustarpeiden ennakointi ja jatkuvan oppimisen uudistus (JOTPAn perustaminen) on tehtäväkenttä, jossa TEM ja OKM tekevät yhteistyötä.

Palkkatyön ja muiden ansaintatapojen muutos tapahtunee, mutta missä laajuudessa ja mitä vaikutuksia sillä on esim. verojärjestelmämme kehittämiseen. Selonteon skenaario-osassa on kuvattu hyvin tähän liittyviä vaihtoehtoisia kehityskulkuja. Skenaarioita erottava tekijä on myös se, miten onnistumme edellä mainitussa työperäisen maahanmuuton houkuttelussa.

Taloudellisen hyvinvoinnin ja geopolitiikan kiristymisen seurauksena lisääntyvä polarisaatio voi myös lisätä alueellista ja sukupolvien välistä eriarvoistumista, mihin on syytä kiinnittää ajoissa huomiota. Erilaisiin kriiseihin tulee varautua ja niiden vaikutusten hallitsemiseksi ja lieventämiseksi on tehtävä työtä.

Skenaarioissa eriarvoistumiskehitykseen ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavat erot liittyvät ihmisten työ- ja toimintakykyyn. Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus, osallisuus ja tasa-arvo edellyttävät, että hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus on kestävällä pohjalla.

Tulevaisuusdialogit: Selonteon 1. osan lopussa (luku 6) kuvataan niitä ajatuksia, joista erilaista arkea elävät ihmiset, erityisesti nuoret, keskustelivat ns. tulevaisuusdialogeissa.

Työelämään ja tasa-arvoon liittyen keskusteluissa nousi esiin, että henkilökohtaisella tasolla työn riittävyys koetaan tärkeänä. Osallistujat olivat eniten huolissaan eriarvoisuudesta: yksinäisyydestä, syrjäytymisestä, juurettomuudesta. Lähes yhtä suurina huolina nähtiin niin koulutuksen kuin suomalaisen työelämänkin tulevaisuus. Toivoa antaa se, että työelämään ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen voi osallistua entistä helpommin ajasta ja paikasta riippumatta.

Huomionarvoista on, että keskustelujen perusteella vähemmistöt eivät koe omaa asemaansa tulevaisuudessa turvattuna. Suomen yhteiskunnassa nähtiin muodostuvan yhä syvempiä jakolinjoja ja polarisaatio koettiin ongelmaksi jo nykyisellään. Sen pelätään vielä kasvavan tulevaisuudessa varsinkin, jos kehitys kääntyy kohti synkempiä skenaarioita. Nämä huolenaiheet on meidän kaikkien otettava vakavasti.

Selonteon toisessa osassa arvioidaan, kuinka tulevien sukupolvien oikeuksia voitaisiin huomioida paremmin lainvalmistelussa ja toisaalta, kuinka ennakointia voitaisiin hyödyntää paremmin. Aihetta on käsitelty perusteellisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että tulevien sukupolvien huomioimisessa kiinnitetään huomiota lainsäädännön vaikutusarviointiin. Ennakointi- ja tutkimustietoa tulee käyttää strategisessa päätöksenteossa, niin sen valmistelussa kuin vaikutusarvioinnissakin. Lainsäädännön vaikutusarvioinnissa tulee huomioida politiikan pitkän aikavälin vaikutukset sekä erilaisiin ihmisryhmiin että talousjärjestelmän kestävyyteen. Näin pystytään arvioimaan tekijöitä, joilla on vaikutusta mm. työmarkkinoiden vakauteen ja tulevien sukupolvien oikeudenmukaiseen kohteluun ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävässä yhteiskunnassa. Pitkän aikavälin vaikutusten huomioimisen tukena on selonteossa esitetty malli, miten ennakointitietoa voidaan konkreettisesti hyödyntää lainvalmistelun eri vaiheissa.

Kehitysjohtaja Tiina Tikka

Jakelu Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta